

ԱՌԵՏԱԲԵՐ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԿՐԹՆԱԿԱՆ, ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Կը հրատարակուի ամէն երեքշաբթի: Տարեկան գինն է 4 1/2, վեց ամսուանը 3/4 մէծիտիցէ կանխիկ, և հատը 30 փոստ: Խմբագրութեան և բաժանորդագրութեան վերաբերեալ նամակներ ուղղուելու են առ Մ. Ն. Ս. Պարբեր, Կ. պոլիս, Ամերիկացի խան:

ՀԱՏՈՐ 38.

ԿՈՍՏԱՆԳՆՈՒԳՈՒԼԻՍ, ՄԱՐՏ 31, 1885

ԹԻՒ 13.

ԲՈՎԱՆՊԱՆՈՒԹԻՒՆ

Աղօթքի զօրութիւնը: — Լաւ է լինել ապահով քան զղջալ: — Ուրախութեան եւ զօրութեան զազանիքը: — Գինի խմելը: — Քրիստոնէութիւնն ի ձաթոն: — Պիղծարար իշխանի երիտասարդութիւնը: — Սառու մարգարէից մէջ: — Էսքիմացոց շունը: — Այլ եւ այլը: — Նամակներ: — Ծանուցում: — Քաղաքական լուրեր: — Ստակի գիներ:

ԱՂՈԹՔԻ ԶՕՐՈՒԹԻՒՆԸ

Յամին 1874, կ'ըսէ Մ. Մուտի, առաջարկուեցաւ ինձ երթալ Քէմպրիձ, բայց չառի յանձն. չունէի համալսարանի կրթութիւն, և ոչ իսկ հասարակ դաստիարակութիւն. ուստի կը թուէր ինձ թէ չունէի կոչումն հոն երթալու: Սակայն զղջացի յետոյ որ չգացի, և դրի ի մտի երթալ եթէ նոր հրաւեր գար, հուսկ ուրեմն եկաւ երկայն հրաւերագիր, և գացի Քէմպրիձ, ուր անցուցի երեք օր միթագոյն քան զոր անցուցած էի երբէք: Կենացս մէջ այս առաջին անգամ ունկնդիրք ջանացին ընդհատել ժողովը, ժամ մը ինչ որ ըսի կամ ըրի՝ եղաւ նիւթ ծաղու: Յաջորդ գիշերը եղաւ նոյնչափ միթին, երրորդ օրը՝ եւս աւելի միթին: Զորեքշաբթի գացի դատյ յիսուն մայր որոց որդիք ուսանող էին համալսարանի, և որ կը թուէր թէ պիտի ծակէին երկինք իրենց աղօթքով: Այն գիշեր, ի պատասխանի իմ հրաւերին, յիսուն և երկու երիտասարդ եղան ընդոտ, տեղատուութիւնն սկսաւ, և թուեցաւ ինձ թէ պատասխան էր այս այն մարց աղօթներուն: Այն գիշեր իբր երեք կամ չորս հարիւր ուսանողք համալսարանի, գլխաւոր խոստարարներէն ոմանց հետ, եկան տանա մեծ սրահը ուր կ'ընդունէի հարցումներ ի համար եկող հիւրեր:

Քարոզութիւնը չէ որ կը շարժէ մարդիկ, այլ Աստուծոյ զօրութիւնը, և այս կու գայ ի պատասխանի աղօթից:

ԼԱՒ ԵՒ ԼԻՆԵԼ ԱՊԱՀՈՎ ՔԱՆ ԶՂՋԱԼ

«Լաւ է լինել ապահով քան զղջալ» ըսաւ պարտիզպան մը, երբ իւր գործաւորներէն մին կը վարանէր թէ պէտք էր ծածկել քանի մը փափուկ տունիկ պահպանելու համար զանոնք ցուրտէն: «Լաւ է լինել ապահով քան զղջալ» Ով որ ապահով չէ՝ հաւանական է թէ զղջայ: Ով որ ուրիշի վրատահելով կը հաւատայ, հաւանական է թէ խաբուի: Գործի մարդ մը որ անստոյգ շաւիղ կը կոխէ, որ չէ անկասկած իւր ընթացքէն, շատ հաւանական է թէ զղջայ որ առաւ այն

ճամբան: Բռնէ հաստատ կայան: Եղիւր ապահով մանաւանդ քան զղջալ: Եղիւր ներող ուրիշին յանցանաց, բայց անաչառ առ քոյոգ: Եթէ պիտի ընես դործ մը որ տարակուսելի է քեզ, կամ ի բնէ կասկածելի, բռնէ իմաստութեան և խոհմութեան ճամբան: Սոսկալի է խաբուած դանտիլ վերջին օրը: Լաւագոյն է ապահով ըլլալ հոս, քան զղջալ Քրիստոսի դատաստանին առեանը:

ՈՒՐԱԽՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԶՕՐՈՒԹԵԱՆ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Էտիմաբորոյ վախճանեալ Տող. Ուրիւմ Արնոգ կը պատմէր թէ, անգամ մը դանուելով երկաթուղայն կայարանը, ճանձրացաւ սպասելէ կառաց մեկնելուն: Հարցուց երկաթուղայն մարդոց միոյն թէ ինչ է յապաղման պատճառը, միթէ բաւական ջուր չկար: «Ջուր չառ կայ», ըսաւ մարդը, «բայց չեղեր եփ»:

Յուրա ջուրն իւր տեղը շատ աղէկ է, բայց չողի չտար մեքենային: Շողացեալ (կրակ դարձած) անուրը պարտի հազարդեր իւր ջերմութիւնը կաթնային, որպէս զի քաղէ մեքենան: Ներքին ջերմութիւնը կը բերէ արտաքին արդիւնքը:

Արտաքոյ կարգի սրամտութիւն հարկաւոր չէ իմանալու համար այս օրինակին վերաբերութիւնը քրիստոնեայ սիրտերու: Կրօնական մեքենայ պակաս չէ մեզ եկեղեցւոյ, կիրակնօրեայ դպրոցաց և բարեարարական ընկերութեանց համար: Մեքենայք են ուղղոյն վրայ և գործակարք իւրաքանչիւր իւր տեղը, ուստի եթէ յառաջադրութիւնն նուազ է կամ չկայ, միթէ պատճառն այն չէ՝ որ ջուրը «չեղեր եփ»:

Շարժիչ զօրութիւնը որ կը մղէ եկեղեցին և կը բռնէ զնա մշտնջենաւոր և կատարեալ շարժման մէջ՝ ծնանելու է Աստուծոյ ժողովրդեան սիրտերուն մէջ: Արտաքին խիճանք, ինչպէս բանիբուն ճառք, մասնաւոր պաշտօններ, ժողովներ, և հ. և, արագ արագ կը սպառեն իրենց զօրութիւնը: Կենդանի Քրիստոս իւր ժողովրդեան հոգիներուն մէջ, այս և ոչ այլ ինչ կրնայ մատակարարել հարկաւոր զօրութիւնը: ՉՔրիստոս ընդունողներուն կու տայ նա այս զօրութիւնը, և որ չափով որ ունինք զնա, նոյն չափով ունինք նաեւ ուրախութիւն, ոյժ և յաղթութիւն ընդդէմ մեղաց, և ի դարձ բերող աղբեցութիւն: Յիշէ որ այս վերջին զօ-

րութիւնը կ'ունենան զօրեղ Քրիստոնեայք, իբրեւ գործակատարք իւրեանց վարդապետին, քանի, թէպէտ սրտի նորոգութեան գործը հոգւոյն սրբոյ է, առաքելը կ'ըսէ մեզ թէ, «այն որ կը դարձունէ մեղաւորն իւր մարմնութեան ճանապարհէն, հոգի մը կ'ազատէ մահուանէ»: Մեր ժողովներուն և կիրակնօրեայ դպրոցներուն մէջ դարձի պակասութիւնը կը ցուցնէ թէ ջուրը «եփ չեղեր»:

Քրիստոնէից սրտին և վարուց մէջ Քրիստոս է միայն ներքին ջերմութիւն, միայն ներքին զօրութիւն, և կրնանք առնուլ անկէ այնչափ, որչափ կը բաղձանք համեստարար, և կը պատրաստենք տեղի ինչ է պատճառ որ Պօղոսի եռանդը տեւեց բուեց երկար ժամանակ, մինչ Դամասկոսի ճանապարհին զարմանալի տեսնան առաջին դրդիւն մարած էր վաղուց: Ինչ է որ բռնեց անոր ողին միշտ հրաշէկ, և առաւ այնպիսի ահեղ ոյժ անոր մեքենային: Նորին իսկ պատասխանն է. «Ո՛յ ես այլ Քրիստոս որ կ'ըսէ ինչ»:

Ոչ ինչ այնչափ մեր է արդեամբ, ինչպէս այն որ է յանձին մեր: Գողը կրնայ առնուլ իմ սեղանիս արծաթը և կամ մահաւանդ ալիւր, չկրնար առնուլ սակայն հացը զոր կերայ այսօր առաւօտեան ճաշուն: Այն իմ է. դընայ խառնեցաւ յարիւն և յոսկերս իմ և եղաւ մահն իմ ֆիզիկական կաղմածիս: Ո՛չ ապաքէն այս է զոր ճէշն մեր ուղեց իմացունել երբ ըսաւ. «Ես եմ հացն կենաց»: Ինչ օգուտ մեզ հացէն, եթէ չենք առնուր դայն ի մարմին մեր, և պատճառներէն մին թէ ընդէր այնչափ անգամք եկեղեցւոյ կը շրջին իբրեւ կմախ, այս է որ չեն անանիլ Քրիստոսով: Քարոզք, խորհուրդք եկեղեցւոյ և պաշտամունք այնչափ աւելի շահեկան են մեզ որչափ աւելի կ'առնուենք ի մեզ և կը տանինք ընդ մեզ զՔրիստոս: Ինչ որ կրնամ ըսել բեմէն, այս է՝ ցուցնել զՔրիստոս: Եթէ ունկնդիրք չեն ընդունիր զնա և չեն ստանար զնա, պիտի նըթին ցմահ՝ դէմ յանդիման ունենալով ձեռք ընթրիքը: Երանի առնոց որ միշտ քաղցեալ են անոր, քանի որ անոր են որ կը զմայլին միշտ նորա իւրութենէն:

Հոս պարտ է մեզ բանալ նաեւ մըթութեան և անյուսութեան գաղտնիքը որով կը դանդաղան շառք: Ինչպէս կրնայ չըլլալ ի միման սիրտ մը որ փակուած է լուսոյ դէմ: Այս ա-

ռաւոր երբ արթնցայ, լուսոյ սակաւ ճառագայթք սպրդած էին ներս պատուհանի փեղկերուն ճեղքուածներէն: Երկնից արեւելեան կողմը ելած էր վառաւոր արեգակ մը, բայց ես կ'առնուի այնչափ լոյս որչափ կրնար սողակիլ փեղկերէն, և ոչ աւելի: Երբ բացի փեղկերը, լոյսը զեղաւ ներս և լցուց սենեակս ինչպէս ինէ կախեալ էր ընդունել այնչափ կամ այնչափ արեւ, նոյնպէս կը հաւատամ թէ Քրիստոնէաներէն կախեալ է առնուլ Քրիստոսի ողիւն ի հոսանք և ուրախութիւն առաւ, և քայլել լուսոյ մէջ իբրեւ որդիք լուսոյ: Եթէ ժլատ անձնասիրութիւնը նեղ ծերպ մը միայն կը թողու արդարութեան արեգակն, և կամ եթէ աղքատութիւնը կը փակէ պատուհանները, այն սրտին տիրոջն է յանցանքը որ կ'ըլլայ ցուրտ և խաւարին, և օրինակ անպիտան Քրիստոնէի: «Քրիստոս ի ձեզ» է «յոյս փառաց», և պիտի չընդունիք նշոյլ մի անգամ, կամ դոյզն ճաշակ փառաց, եթէ փակէք ձեր հոգւոյն դուռները և պատուհանները:

Քաւ լիցի մեզ մեղադրել զՔրիստոս վասն զի ցուրտ ենք կամ տկար, և կամ վասն զի նիւղ ենք հոգեւոր խաղաղութենէ և զօրութենէ: Քրիստոս կ'ըսէ մեզ յայտնապէս. «Ահա, կը կենամ դուռը և կը բաղնեմ, եթէ ոք կը լսէ իմ ձայնս և կը բանայ դուռը, նա մտնէ անսխալ»: Երկնից թագաւորին այս սխալի գիշումը՝ դալ և բնակիլ այնպիսի աղքատ հիւղի մէջ որպիսի է մերը, կը կարծուի ընդհանրապէս է անապաշխարներու համար: Գլխաւոր բնաբան է զարթուելիք քարոզներու առ անդըջ մեղաւորս: Բայց Սուրբ գրոց մէջ ուղղեալ է եկեղեցւոյ մը, ուխտագրութ, ցրտացեալ եկեղեցւոյ որոյ ջուրը «չեղեր եփ»: Քրիստոսի ջերմ խրատոյցը Լաւորիկէի աշխարհասէր և գրեթէ անախտան վարդապետաց այս էր, «տալաշխարհը» և բանալ իրենց սիրտերն առ նա: Գրեթէ նոյն ձայնը կը հնչէ մեր բոլոր եկեղեցիներուն աւանդին, և մեզ ամենուս, պաշտօնէից, վարդապետաց և ծնողաց: Եթէ կը ցանկանք լուսոյ, պարտինք վազել բանալ մեր սիրտերն օրհուսի: Շատ բան հանելու ենք մենէ դուրս, եթէ կ'ուզենք որ Քրիստոս գայ մտնէ ի մեզ: Եթէ կը բանանք ամէն դուռ և կը թողունք օրհուսի ստանալ զմեզ, վարժել զմեզ, մաքրել զմեզ, և ունե-

նալ կատարեալ իշխանութիւն մեր վրայ, կ'ընդունինք սիրոյ երկնային ուղիներուն խաղաց մը, մեր ուրախութիւնը կ'ըլլայ ի, ի դարձ բերող զօրութիւնը կը վառէ մեր շրթները և կը զարգարէ մեր վարքը, անատեն կու գայ տեւական արթնութիւն եւ անատեն կը հասկնանք ինչ որ կը հասկնայ Պօղոս ըսելով, «ԲՐԻՍՏՈՍ Ի ՁԵԶ, յայն վառաց»

ԳԻՆԻ ԽՄԵՆԻՐ

Կը թելադրուի որ գրենք նկատմամբ ոգելից ըմբռնեաց գործածութեան. և զի օրուան կարեւոր խնդիրներէն մին է այս, կը զգանք թէ պատշաճ է որ հետեւինք սոյն թելադրութեան: Լրագիրը նման եկեղեցւոյ թմբի պարտի հարուածել չարիքներ որ կը գտնուին հոն ուր իւր ճայնը կը հասնի: Չենք կարծեր թէ կան այս երկրին մէջ որդեասպանք, կամ մարդակերք, Եթէ կարծէինք՝ պիտի որէինք մեր գրիչներն և յարձակէինք սոյն մեղաց վրայ: Բայց չենք կարօտիր ետ երթալ անցեալ սերնդաց, կամ ճամբորդել մինչեւ իտաղական ուղիներու հետեւ որ կողմնորդ, գտնել անդ չարիք արեւոյժութեան: Կ'ուզէինք առաջարկել որ մեր ընթերցողներէն անոնք որ գինով մէկը տեսած չեն՝ յոտին կանգնին որ համբերէ: Թերեւս ընթերցողը ոմանք բուն իւրեանց նկատմամբ այս խնդիրը կը յուզեն, հարցնելով,

— «Ոգելից ըմբռնի խմբի»

Այսու ամենայնիւ ոչ նուազ դժկամալութեամբ կը մտնենք այս խնդրոյն քնննութեան: Կը վախնանք որ ըստ ոմանց՝ հարկ եղածին չափ խօսած չպիտի ըլլանք, և ըստ այլոց չափէն աւելի գրած պիտի համարուինք: Կարող ենք միայն խնդրոյն վրայ մեր տեսութիւնը գրել, թողով որ մեր ընթերցողը անկեղծօրէն կ'ըսեն զայն և ընդունին որչափն որ ճշմարիտ կը թուի իւրեանց:

Գինեհատութեան փաստը շատ վաղ կրած է նորա բարեկամաց անխոհմ վարմամբը: Սկսիք մեր քննութիւնը մերթեմով նոցա սխալներէն մի քանին:

1. Տարակոյտ չունինք թէ այն որ մեր Տէրը չինք և իմեց ի կանայ Գալիլիայի իրապէս գինի էր և ոչ միայն խաղողի հիւթ: Կը հաւատանք նաեւ թէ ուր որ ի Սուրբ Գիրս գինին կը յլուի իբր մին Աստուծոյ պարգեւաց — որպէս Սաղմոս ճԴ. 13 համարին մէջ, — այն ըմպելիին նկատմամբ է որ երբ անչափ գործածուի յառաջ կը բերէ գինովութիւն: Անոնք որ տարբեր նշանակութիւն մի տեսած են այն խօսքերուն լեզուի բնական մեկնութեան հակառակ գործած են: Կարծել թէ հարանիքին տէրը խաղողի չեւացած հիւթը «լուազոյն գինի» պիտի կոչէր, պարզապէս անմտութիւն է: Անոնք որ այս անմտութեան յանցանքը գործած են, սկսած են այս զգացմամբ թէ Աստուծաւորեալ պարտի չիօսել ի նպատակ գինի խմելու, և ուստի ջանացած են տալ Սուրբ Գրոց խօսքերուն նշանակութիւն որ համաձայն է իւրեանց տեսութեանց հետ: Սակայն մեր պարտաւորանութիւնն է պատկառանք փնտել թէ ինչ կ'ըսէ Աստուծոյ խօսքը, և ոչ որոշել թէ այն ինչ պարտի ըսել:

2. Աստի կը հետեւի թէ գինեւոյ չափաւոր գործածութիւնը ինքնին մեղք չէ, վասն զի Քրիստոս իմաց զայն և մնաց առանց մեղաց: Կրնայ նաեւ ճշմարիտ ըլլալ որ եթէ աշխարհ կարեւոր յետա դարձուելով վերստին դուրսէ այն վիճակին մէջ յորում կը գտնուէր մեր

Փրկչին ժամանակ, խոհեմութիւնը պիտի պահանջէր որ ամէնքս գինի գործածէինք չափաւոր կերպիւ: Սակայն նման պարագայից մէջ չենք: Նախկին Յուդայի երկրին թելթեւ գինիէն զատ, որ թերեւս ոչ աւելի քան 10 տու հարկւր ալքոհոլ կը պարունակէր, այժմ չափացմամբ կը պարտաւորուին ըմպելիներ որոց գրեթէ կէսը ալքոհոլ է, նաեւ կը բաղադրուին դեղային ըմպելիներ որ յոյժ աւելի վնասաբեր են, և ունինք ահաւոր ընկերական չարիք զորս արեւոյժութիւնը յառաջ կը բերէ այսօր: Այսու ամենայնիւ կան բարի մարդիկ ոմանք որ դեռ եւս կը խորհին թէ խոհեմութիւն է և ուղիղ է գինի գործածել, մինչ կը համաձայնին մեզ հետ յայտն թէ արեւոյժութիւնը մեղք է: Որչափ և տարբերիք գաղափարաւ այսպիսիներէ, իրաւունք չունինք դասել զանոնք գոյներու և պղծագործներու հետ՝ իբր անբարոյ յական անձինք: Երբէք չենք կարող ընդունել տալ անոնց մեր տեսութիւնը՝ անուանարկելով անոնց չարժանիքներն և բարքը, և ոչ կրնանք որ և է օգուտ ընել գինեհատութեան փաստին այսպիսի ընթացիւք:

3. Չենք կարծեր թէ չափաւորութեամբ գինի գործածել բաւական պատճառ է կարել զոր եկեղեցւոյ անդամութենէ: Եթէ կը թուի ինչեւ անկեղծ մարդ, արդարապէս վարմամբ, և տկարած սրտով, նորա տեղը եկեղեցւոյն մէջ է: Մարդոց եկեղեցին չէ այն, այլ Քրիստոսն, և հաստատուած է նորա բոլոր հետեւողաց համար, և մարդիկ չունին իրաւունք գինի եկեղեցւոյ անդամակցութեան պայմաններ զորս Քրիստոս դրած չէ: Յառաջ քան քաղաքական պատերազմն Ամերիկայի, այդ երկրին լաւագոյն Քրիստոնեայ մարդոցմէն ոմանք պաշտպան էին գերեւտացութեան դրութեան, և գերիներ եւս ունէին: Ոմանք կը կարծէին թէ մեղք էր զայսպիսի Քրիստոնեայ ճանաչել, և բազմիւ անոնց հետ ի սեղան հաղորդութեան, սակայն սխալ ըմբռնում էր այս: Կան ուրիշ կարգի մի բարի մարդիկ, որոց թիւը սակայն տարբէր տարի նուազելու վրայ է, որք ուղիղ կը համարին գործածել գինի իբր սովորական ըմպելի: Եթէ անկեղծ կը տեսնենք զանոնք այս մասին, և որ ուրիշ նկատմամբ կ'ապրին որպէս արժան է սրբոց ապրիլ, ընդունինք զանոնք որպէս Քրիստոնեաներ, և միայն ինքն անոնց հետ աղօթել որ յայտն, և բոլոր ուրիշ խնդրոց մէջ առաջնորդութիւնը դէպ ուղիղ ճանապարհէն:

(Ծառանակէլէ)

ՔՐԻՍՏՈՆԵՆԻԹԻՒՆ Ի ՃԱՐՈՆ

Ուղիղամիտ եպիսկոպոսն ի Եփեսոս կու տայ հետեւեալ հետաքրքրաշարժ տեղեկութիւն թէ Ճարոնցիք ինչ աչօք կը նային այժմ Քրիստոնէութեան վրայ:

«Քրիստոնէութիւնը վերջերս աւելի ուշադրութիւն դրաւ ի քան որչափ կ'ընէր յառաջագոյն: Աշխարհական թերթերն ստէպ ի քննի կ'առնուն այս խնդիրը, և մի քանիք ջերմապէս կը պաշտպանեն Քրիստոնէութեան պահանջները: Ասոնց մէջ նշանաւորագոյն է զլիւսաւոր Ազատական թերթը, որոյ խմբագիրը մի քանի տարի առաջ գիրք մը գրեց յորում կ'ըսէ թէ Կառավարութիւնը պարտի գործածել իւր բոլոր ազդեցութիւնը ի նպատակ Պուտայականութեան, և ընել զայն երկրին կրօնը: Իսկ այժմ կ'ըսէ թէ կը տեսնէ իւր սխալը: Թէ եւրոպայի և Ամերիկայի կառավարութեանց բարոյականութիւնը և քաղաքակրթութիւնը հիմնեալ են ի վերայ և արդիւնք են

Քրիստոնէութեան, և թէ՛ եթէ Ճարոն կ'ուզէ կատարելապէս քաղաքակրթութիւն և ընդունուելով այլ ազգաց մէջ հաւատարմապէս վայելել նոցա միջազգային օրինոց արտօնութիւններն, պարտի Քրիստոնեայ ըլլալ: Նախարարներն ոմանք չեն ծածկեր թէ կը փախաբէն որ Քրիստոնէութիւնը տարածուի այս երկրին մէջ, և ընդհանուր զգացում կը տիրէ թէ շատ ժամանակ չանցած Քրիստոնէութիւնը պիտի ընդունուի և խղճի կատարեալ ազատութիւն պիտի չնորհուի: Քրիստոնէութիւնը, որոյ գոյութիւնը մի քանի տարի է վեր լուեցայն կ'անգիտանային, հրապարակաւ երեւեալութիւնը թոյլտուութիւն պիտի գտնէ, և պիտի ունենայ գործելու ազատ գաշտ: Թէպէտ մարգարէութիւնը, զորս ոմանք ըրած են, թէ տասն տարուան մէջ Ճարոն Քրիստոնեայ երկիր պիտի ըլլայ, չեն կրնար կատարել — զի Պուտայականութիւնը մեռած չէ, և քուրմերը պիտի միացնեն իւրեանց ջանքերը յապաղել այն՝ ըստ իւրեանց՝ չար օրը — սակայն յոյժ հեռու չէ ապագան յորում նա պիտի ըլլայ Քրիստոնեայ երկիր: Նոցա պիտի գիմադրեն Քրիստոնէութեան՝ իւրեանց բոլոր զօրութեամբ, — զօրութիւն որ չէ արհամարհելի: Սակայն արդեանց մասին չիք տարակոյտ: Քրիստոնէութիւնը անտարակոյտ պիտի տարածուի և ինչի կրօն Ճարոնի: Կարելի չէ երկաշիւ թէ ի Ճարոն, ի Հնդկաստան, և յայլ երկրս Ասիոյ, հեթանոսութեան նախապաշարմունք կը մերձենան իւրեանց վախճանին: Միակ խնդիր է թէ հեթանոսութեան ետեւէն պիտի գայ իսկոյն Քրիստոնէութիւն, կամ թէ միջոց պիտի գտնեն անհաւատութիւն և բացարձակ անգիտութիւն»

ՊԻՋՄԱՐԻ ԻՇԽԱՆԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԳՈՒԹԻՒՆԸ

Պիզմարը չունէր հրապուրիչ երեւոյթ, և հարկ եղաւ նմա կուրել նաեւ քանի մը թերութեանց դէմ: Չէր ի բնէ բանխուռ և խօսող այլէր ծանրախորհուրդ, և խառնուածքն իւրաքանչիւր իրեւ լուցիլ: Անոր ծանօթները կը համարէին զնա անտեսն յարմար ձիաւոր զինուոր ըլլալու մանաւանդ քան քաղաքագէտ: Անգլիոյ դեռ պահը Լորտ Ամբլիլ օր մը տեսաւ որ Պիզմարը կը կարգար Անտէրսէնի «Տգեղ բազ» անուն վէպը, ուր կը պատմուի թէ ինչպէս բազ մը թխեց կարապի ձու մը, և ձագը որ ելաւ՝ կը նախատուէր իւր կարծեցեալ եղբայրներէն, բազերէ, մինչեւ օր մը պերճ կարապներու խումբ մը որ լողալով կու գային գետն ի վեր՝ ողջունեցին զնա իրեւ իրենց ցեղակից: «Բաբէ», ըսաւ Պիզմարը, «արջափ ժամանակ անցաւ մինչեւ համազուեցաւ թըշուառ մայրս, և թէ ծնանելով զիս, սազ մը չբերաւ աշխարհ:» Պիզմարը ծնաւ 1814ին, և եօթնեւտասնամեայ զնաց կէս թիւիկէն համալրարանը, Հոն յարեցաւ ուսանողաց ընկերութեան մը որոյ անդամը կը դնէին տափակ գլխարկ բազմազուկի, անընդհատ կը խոսէին զարեւոյտ, և ուրիշ խոսակերտ հետ կ'ընէին ստէպ սրով մենամարտութիւն: Պիզմարը ընկերութիւնը կ'ընդունէր իւր մէջ ընտանաւ աղնուակաճաց սրբիներ միայն, և կոչուեցաւ Քոնգրէպուի անուամբ, հակառակութեան համար այն Ազատական նաց խոսքիւն որ կը կոչուէր Սանտեան, յանուն զիօղեց պուս սպանողին, Սանտի: Պիզմարը տան սանեակներէն միայն մէջ պատէն կ'ախտած է Օղբօ Պիզմարը պատանւոյն նկարներէն ծրարի մը որ կը ցուցնէ Պիզմարը մենամարտութիւնը Սանտեան երկուստարի մը հետ որ էր

այն խումբին մեծագոյն անոյեանը: Այս մենամարտութիւնը ունեցան կարեւոր հետեւութիւններ: Զաւաշտական թերթ մը որ կը հրատարակուէր Հաննովէր քաղաքը՝ յօդուած մը հրատարակեց ուսանողաց մենամարտութեան դէմ, և յայտնի ցուցուց զպատանին Պիզմարը իւրեւ վայրագ կուռանէր: Պիզմարը զնաց Հաննովէր, գտաւ այն թերթին խմբագիրը և բռնելով անոր քթին նախատախաճ յօդուածը, պահանջեց կ'ըսէ զայն: Աւանդութիւն մը կ'ըսէ թէ Պիզմարը բացաւ բռնի խմբագրին բերանը, և բուրբուր յօդուածն իւրեւ գնդակ, վարեց անոր կողմը: Ներս: Ուրիշ աւանդութիւն մը կ'ըսէ թէ կուր եղաւ երկուքին մէջ, և Պիզմարը յետ տալոյ և ընդունելոյ բռնեց և աքացի հարուածներ, ձգձգութեանց քաղցրին գրասենեկէն դուրս: Ստոյգ է սակայն թէ պատմութիւնն հասաւ մինչեւ յունիս կէս թիւիկէն համալրարանի տեսչին, որ կ'ըսէ զՊիզմարը յանդիմանեց զնա հայրաբար կուռանէր բնութեանը համար: Պիզմարը չընդունեցաւ յանդիմանութիւնը: Ի վարմացումն տեսչին ջերմ առեւտրային տեսիլ յայտնեց իւր զուտանքը Գաղիացեոց, Գաղիական սկզբանց և յեղափոխական Գերմանացեոց դէմ, զորս կը կոչէր ծաղեալ Գաղիացիներ: «Երանի թէ», ըսաւ, «արուէր ինձ Յեռուայ սուրը որ բնաջինջ ընէի այս պիսիները:» «Լաւ, մանուկ բարեկամ», ըսաւ տեսուչը չարժեքով գլուխը, «մեծ տաղանդ կը պատրաստես քզի՛ համար: այդ կարծիք ուրիշ դարու են:» «Լաւ կարծիք կը ծաղիկն ծառերու պէս յետ ձմեռան», պատասխանեց Պիզմարը:

ՍԱԽՈՒՂ ՄԱՐԳԱՐԷԻՅ ՄԷԶ

Արդի ժամանակաց նշանաւորագոյն զարմեղէն մին Շուէտացի Լարս Օլսէն Սիլիէնի դարձն է: Շուէտի մէջ քանի չինոյներու թագաւորն էր նա, և տարիներով կը չինէր և կը ծախէր այդ երկրին մէջ սպառուած գոնեաքին երեք չորրորդն, որով կը ստանար առաւել քան 56,000 սոկեոյ տարեկան եկամուտ: Իսկ այժմ նա եղած է անողորմելի գինեհատական բարեկարգիչ, և կը ջանայ բարձրացնել իւր հայրենակցաց վիճակը, զոր ստորնոյններու այնչափ օգնած էր նորա ծախած ըմպելին: Նորա խնամանքը (զի յայտնի է թէ նա մին էր այն ամենահազուադէպ տարածոց, — ոգելի վաճառող որ ունի խղճմանք) կը վրդովէր զնա մինչ կը խորհէր թէ ինք պատասխանատու էր վստե երեք չորրորդին այն մեղաց, թշուառութեան, ախտից, և մահերու որ յառաջ կու գային Շուէտի մէջ վաճառուած ողբելիք ըմպելիէն: Ի սկզբան, այս երկրակողութեան հասնելով թէ, ալքոհոլի հիւանդութեանց պատճառն մեծաւ մասամբ թուեաւոր իւրին է որ կը գտնուի ալքոհոլ հոմը կը դնէին տափակ գլխարկ բազմազուկի, անընդհատ կը խոսէին զարեւոյտ, և ուրիշ խոսակերտ հետ կ'ընէին ստէպ սրով մենամարտութիւն: Պիզմարը ընկերութիւնը կ'ընդունէր իւր մէջ ընտանաւ աղնուակաճաց սրբիներ միայն, և կոչուեցաւ Քոնգրէպուի անուամբ, հակառակութեան համար այն Ազատական նաց խոսքիւն որ կը կոչուէր Սանտեան, յանուն զիօղեց պուս սպանողին, Սանտի: Պիզմարը տան սանեակներէն միայն մէջ պատէն կ'ախտած է Օղբօ Պիզմարը պատանւոյն նկարներէն ծրարի մը որ կը ցուցնէ Պիզմարը մենամարտութիւնը Սանտեան երկուստարի մը հետ որ էր

540 ոսկի, և վաճառողն ըստ օրինի իրաւունք չէր ունենար որչափով մի գնէ աւելի պահանջել ըստիւնաց համար, և այսու մեծագլխ կը նուազէր գինեկաւառաց խանութներն ի Շուշու: Նա գործածած է նաեւ իւր մեծ հարստութիւնը հաստատել ժողովրդական դրամատուններ, գործակցական վաճառատուններ, և հասարակաց խոհակերտներ հայկաթիւն ածած և սննդաբար ուտելիք աղ-քատաց: Ինչ մեծ բարեբախտութիւն պիտի լինէր, թէպէտ գաղափարը հազիւ երեւակայելի է, եթէ ուրիշ գոնեաք թագաւորներ կամ գարեջրոյ սպայտներ ջանալին դարմանել վնասը գոր կրել աղ-քած են հասարակութեան, և ըսէին նման Օլէն Սմիթի. «Կարծեմ լաւագոյն է գործածել դրամը գոր շահած եմ ժողովրդեան բարոյականութիւնը եղծանելով և վանդը թռնուորելով, ջանալու դարմանել ըստ կարելոյն չարիքը գոր անգիտարար դործած եմ:»

ԷՍԻԲԻՄԱՅԻՑ ԾՈՒՆԸ:

Էսքիմոսացի շունն այնպէս նման է հիւսիսային գաղափար որ առանց երկրայութեան կրնայ համարուիլ այն ցեղէն սեր-եալ: Այնպիսի ստատուպատ երկիր մը բնակող այս ժողովրդեան գրեթէ անհը-նար էր սարկը, եթէ չունենար այս ա-նասունը: Էսքիմոսացի կը լծեն այս շունը դահուկներու, անոր օգնութեամբ կը հայթայթեն իրենց կերակուրը, և այն-չափ աւելի պատուաւոր կը համարուի մարդ մը կրնանաւ և Ալաւքա, որչափ աւելի ունի այս անասուններէն: Եթէ սպառի հոն այս շան ցեղը, կը սպառի նաեւ Էսքիմոսացի ցեղը: Էսքիմոսացի գաղ-թականութիւնը որ, ըստ կարծեաց Տագ. Բէյի, եղած է արեւմուտքէն արեւելք, չէր կրնար ըլլալ, եթէ չըլլար այս շունը: Ի տարբեր հարկէ, երբեմն նաեւ առ ցեղ-խութեան, կրնանացին կ'ուտէ իւր շու-նը, որ ընդհանրապէս այնպէս անօթի կը պահուի, որ, եթէ իւր տիրոջը խոտու-թեանն չգլխանար, վեր ի վայր կը շրջէր անոր սեղանը: Էսքիմոսացի այս խոտ-տամբեր ընկերը գալարելով կը պահուի գլխերը ստանամանեաց վրայ, երբ ջեր-մաջովը շատ վար է քան սառեցման կէտը: Հըբսիլ է որ, ինչպէս կը կար-ծեն, ընտանի շան, յառաջ քան ընկողմ-ները, կրնին և կրնին շուրջ գալու սովո-րութիւնը իւր պառկելու տեղոյն ըս-լորտիքը, կը համարի իրեն հին բնագ-դումն զոր ժառանգած է իւր նախնի հա-մացեղէն, վայրենի շան, որ այնպէս ստէպ գառնալով կը կազմացունէ ոտուքներով խոտն իրեն անկողնոյ համար: Տագ. Պէս-սէլ Էսքիմոսացի շան վրայ չափաւ այս բանը, և այս կը թուի հաստատուի Տագ. Հըբսիլի մեկնութիւնն այն բնագոյման վրայ զոր շունն Էսքիմոսացի շունը, վասն զի անոր նախնին, հիւսիսային շունը, չունենալով պէտք այնպիսի անկողին մը պատրաստելու առ ի չգոյէ խոտոյ այն սառնաստուոյ. երկրին մէջ թողած է կամ մուցած է յիշեալ բնագոյմը:

ԱՅԼ ԵՒ ԱՅԼԲ

ՋՐՈՅ ԲՈՒԹԻՎ ՅԱՅԿՈՒԹԻՒՆԸ: Չկայ դեղ որ այնչափ ընդհանուր կերպիւ կրնայ գործածուիլ և որ այնչափ զերբաւ կը ստացուի, որչափ ջուրը, և սակայն տա-սըն մարդոց ինն նեղութեան ժամանակ զայն թողով նուազ ազդեցիկ միջոցներու կը գլխեն: Քիչ ախարութիւնը կան յորում ջուրը չլրնար բարձր տեղ մի բռնել իրր գեղջիկն միջոց, կտոր մի ֆանելու կամ զենջակ մի երկայնութեանը ծալլուած տաք ջրոյ մէջ թաթխելով քամելէ զինի՝

փոքացաւ բռնուած մանկան վիզը փաթկել սովորապէս տաան վայրկեանէն ցաւին կը յաղթէ: Ղենջակ մի մի քանի անգամ ծալլելով և տաք ջուրը թաթ-խելով իսկոյն քամելէ ետեւ ախան կամ երեսը ցաւած տեղին վրայ դնել ընդ-հանրապէս անմիջական ազատութիւն կու տայ: Նոյն միջոցը յոյժ ազդեցիկ է նաեւ բուժել խիթ («անճը»): Կը յիշենք գէտերը յորում ցաւը ժամերով ուրիշ միջոցներու գէտ դնելէ ետեւ, տաան վայրկեանի մէջ կը բուժուէր այս կեր-պով: Չկայ բան մի որ այնչափ շուտ կը դադարեցնէ թոքերու բորբոքում, կո-կորզի ցաւ, կամ յոգացաւութիւն, քան տաք ջուր երբ փաթկաւ և աղէկ կեր-պիւ գործածուի: Բամպակեղէնի կտոր-ներ տաք ջրոյ մէջ թաթխելով վէրքերու, կտորուածներու, ճգնուած կամ ցաւած անդամներու վրայ դնել այժմ իրր դար-ման կը գործածուի հիւանդանոցաց մէջ ընդհանրապէս: Ցաւացած ոտից յոգնուած բուժուած է մէկ ժամու մէջ, երեք ոտք բարձրէն վրան տաք ջուր թաթխելով: Գաղջ ջուր շուտով կ'ազդէ իրր ործացուցիչ (փոխեցուցիչ) դեղ, և պառկելէն կէս ժամ առաջ տաք ջուր խմել լուազոյն դեղ է աղեաց պնդութեան համար, մինչ յոյժ ամբողջ ազդեցութիւն ունի նաեւ ստա-մոքսին և աղեաց վրայ: Այս դարման, հանդերձ կերակրոց մասին զգուշու-թեամբ, մի քանի ամաց մէջ որ և է ստամոքսի տկարութեան կը յաղթէ:

ՀԵՌԱՅԻՑ ՍՈՒԶԱԿԱՅ: ՀԱՍԱՐ: Պոս-տորի մէջ ընկողնած Բրեյն անուն նաւն հանելու առեւ հեռաձայն դրուեցաւ սուղակներուն հանդերձին մէջ, և այն-պէս դիւրացաւ հաղորդակցութիւնը: Սաղաւարտին ազդեցութիւնն միջոց տեղ դրուեցաւ պղծէ տախտակ մը, որոյ մէջ մուծուած էր հեռաձայն, որ, այնպէս որ սուղակը թեթեւ մը դարձունելով միայն գլուխը կ'ընդունէր հրահանգ և կ'իմացունէր ինչ որ կը տեսնէր: Թող զայս, կենաց վառագի կամ արկածի ժա-մանակ հիմա հեռաձայնիւ կրնայ փրկուիլ կեանք որոյ հարկ է կարգուիլ առանց այնի:

ԳԻՒՆԵՐԻ ՀԱՐՍՏՈՒԹԻՒՆ: Մը. Բլադ իւր ազգու ճառին մէջ, զոր խօսեցաւ անցեալ ձմեռ Գոնիլիսին մէջ ի պաշտպանութիւն Ամերիկայի արտոնագրի (Բաքիք) օրինաց, ցուցուց թէ Միացեալ Նահանգաց 10,000, 000,000 թաւերի կուտակեալ հարստու-թեան երկու երրորդը պարտական են արտոնագրեալ գիւտերու, այսինքն այս երկու երրորդն յառաջ եկած է Ամերիկայի անցեալ և արդի գիւտերէն միայն: Միւլ-հալ իւր «Յատաճառքներուն աշխարհի» անուն գիրքին մէջ կ'ըսէ թէ արդարեւ մեքենաներու գիւտը տուած է մարդկային ազգին ամբաւ զօրութիւն: Չոր օրինակ, Միացեալ Նահանգները կը շինեն տարին մի միլիոն կարի մեքենայ, որ այնչափ գարծ կը հանեն, որչափ կը հանէին ա-ռաջ մեռած կարող 12,000,000 կանայք: Մասնաշուկէս նահանգին կողմի գործա-րաններէն մին միայն կը հանէ այսչափ ժամանակի մէջ այնչափ զոյգ մայք (շէշ-շէ), որչափ հազիւ կ'անէ հանել Բարիզ 50,000 կողակարք նոյնչափ ժամանակի մէջ:

ԿԱՏՈՒ ԶԿԱՅ: Եւ ոչ մի կատու կը գըտ-նուի Լեալով քաղաքին մէջ, ի Բլադա-տոյ Միացեալ Նահանգաց: Ամէն տեսակ գունով և մեծութեամբ հարկաւոր կա-տուններ բերուած են հոն, բայց և ոչ մին ողջ մնացած է բերուելէն երկու շա-բաթ վերջը: Սակայն Լեալովի մէջ մեկ ևս չգտնուեալ իրական կարօտութիւն չկայ կատուաց: Այս գիւղաբնակարք 10, 200 տոք բարձր է ծովուն մակերեւու-թէն, և տեղւոյն անօր օգը մահացու է թէ՛ կատուին և թէ՛ նորա գոհին, և այս-պէս քաղաքին բնակիչք երկու շաբաթէն միանգամայն ազատ են:

ՆԱՍԱԿՆԵՐ

ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՈՒ

Ամերիկայէ յԱրեւելս, ի Նիւնոէ և ի Բարիլըն զրկուած անձինք, իրբեւ քննիչ այն տեղերու աւերակաց, այս օրերս հասան ի Տիգրանակերտ:

Մին ի նոյնքն Տագ. Ուորա, որ յոյժ նշանաւոր երէց է, լինելով միանգամայն ինտիլիտէնթ երեւելի թերթին խմբա-գիր, ներկայ էր կիւրակի առաւօտեան պաշտաման:

Տեղւոյս Աւետարանական հովիւն, վերապատ. Յակոբ Անտոնեան, յետ ա-ւարտելոյ զպաշտօն, հրաւիրեց զարգոյ հիւրն խօսիլ ժողովրդեան, Պոյաճեան վանք. Թովմաս Էֆէնտի, իրբու թարգ-ման, զաղակցութիւնն ինդրելով:

Տագ. Ուորա սկսաւ իւր խօսքն գովե-լով նախ եկեղեցւոյն փառաւորութիւնն և ըսաւ կարգաւ պոտեցոյ Կ. պոլիս, Ատանա, Մարաշ, Այնթապ և աստ առաջին անգամն է որ կը տեսնուի ժող-վարդն նստարանաց վերայ, դաշնակն կանոնաւոր կերպիւ կը հնչէ զպոքոցական խումբ մը երգեցիկ տղոցմ շուրջ պատ-եալ, նա մանաւանդ կը լսեմ այն երգն զոր ես իրբեւ երէց երգել պիտի տայի, եթէ իմ տեղս Ամերիկա լինէի:

Յետ այսորիկ յարեց Պատ. հիւրն բո-վանդակելով իւր խօսքն յայտ, թէ որ-չափ սերտիւ կ'աղակցած են ուսուցն և կրօնք ընդ միմեանս, թէ նոքա արդէն միեւնոյն վերջին նպատակին կը ծառա-յեն և թէ երկուքն ի միմեանց անշտանն անգիտութիւն և անգիտութիւն է: Սոսկ կրօնքն, ըսաւ, պիտի ստաջնորդէր զմեզ ունայն և անօգուտ իրաց և նախապաշար-մանց, հեռի պիտի պահէր զմեզ աշխար-հի գլխութեանէն, ի մի բան, պիտի չկա-րենար մարմինն ու հոգին իւրեանց հա-մայն կարողութեամբն հանդերձ դնել վտեմ ներգաղնակութեան մէջ և այսպէս ծառայեցնել Արարչին կողման: Նոյնժա-մայն քանի՞ օտարոտի է և զարհուրելի աւանդ երկիր մը, ազգ մը, ժողովուրդ մը կրթեալ անկրթ, ուսուցողական ան-ուս, շնորհալի անշնորհք, երկու տա-րերց միոյն, այն է կրօնից, պոկասութե-նէն: Այս, այն ընկերութիւնն ուր ու-սուցն եւեթ կը տիրէ՝ ճշմարիտ դժոխք է, զի սոսկ ուսուցն տակաւ առ տակաւ կը տանի զմարդ հպարտութեան, բարձ-րամտութեան և ի վերջոյ անհաւատու-թեան անել վէճին մէջ ընկղմելու: Ապա եթէ ազգ մը, ժողովուրդ մը կ'ուզէ ճշմարիտ յառաջդիմութիւն ընել ամենայ-նիւ, հարկ է որ այս երկու անքակաւի տարերքն, ուսուցն և կրօնք ունենայ և այնպէս յառաջդիմի:

Տագ. Ուորա վերջացուց իւր խօսքն խոստանալով որ ի դարձին յԱմերիկա, իւր հայրենիքն, տանի իւր հետ իւր ժո-ղովրդեան այն սէրն և համակրութիւնն զոր եցոյց նախ Տիգրանակերտի Բողոքա-կան մարմինն:

Տայր երկինք, որ շուտ դար այն ժա-մըն յորում այն վայրեր ուր դեռ եւս կը տիրէ խաւար, ուր տակաւին այս եր-կու անքաժանեղի տարերք անջատեալ կան ի միմեանց իրբեւ գայլ և գառն, միանային իրբեւ եղբայր:

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ

Ի Տիգրանակերտ, փետ. 10, 1883

ՕՎԱԶԳԵՆ

Հետեւեալը կրկինէն գրուած նամա-կին առթիւ մեզ զրկուած մի նամակէ կը քաղենք:

Իմ վրաս խօսելով, 1880ին ի վեր է որ քարոզչական պաշտօն կը վարեմ եկեղեց-եաց յանձնարարութեամբ, և Պոլսոյ մի քանի միախնարաց և բնիկ երիցանց ժո-

ղովոյ մը տուած արտօնագրով: Բայց ուր որ գտնուած եմ, չեմ կարողացած Տէրոջը պատուիրած յիշեալ խորհուրդ-ներն կատարել և պատիւ արարուելութիւնն եւս յոյժ դժուարաւ: Ինչու. վասն զի արգելք կայ: Հաւանական է թէ կան քարոզիչք որք թէեւ յԱստուծոյ ձեռնա-գրեալ են և նոյս պաշտօն կոչուի է ի Սուրբ Հոգւոյն. սակայն մարդոց ձեռ-քը չզրուելուն համար չեն կրնար ոչ Միտութիւնն ոչ Հաղորդութիւնն ընել: Գիտեմ որ պաշտածութիւնն ու յարմա-րութիւնը ձեռնադրեալ պաշտօնէից է. ուրեմն հարկ չէ՞ որ ամէն պէտք եղած տեղերն ձեռնադրութիւնք ըլլան, որպէս զի Բրիտանի պատուէրն միշտ և ամէն տեղ ի գործ դրուի: Արդէն ուղղակի հրաման չունիմք ի Տեառնէ իւր այս պատ-ուիրանաց գործադրութիւնն ձեռնադ-րելոց յատկացած ըլլալուն նկատմամբ: Եւ ձեռնադրելոց սով պաշտածու կանոն մի եւս վրայ աւելնալն որչափ աւելի արգելք եղած է Սուրբ խորհրդոց կա-տարմանը: Կամ արտօնութիւն տրուելու է փորձեալ և վկայեալ քարոզչաց Մի-տութիւն և Հաղորդութիւն ընելու, և կամ ձեռնադրուելու են նոքա, որ կա-րող ըլլան անխափան գործադրել Տէրոջ պատուէրներն և համարձակ կատարել պատի: Այս է իմ տեսութիւնս նկատ-մամբ ճշմարիտ Հնազանդութեան մեր Տէրոջ հոգեւոր շինութեան համար ըրած պատուէրներուն:

Ա. Ե. Ա.

Օվաճըգ

ՄԱՆ

Հանգուցեալ Անթուամ տիկին Հէ-քիմեան քաղաքիս Աւետ. եկեղեցւոյ անդրանիկ անդամներէն մին, իւր անդու-գական դրութեամբն և զգօն կերպովա-վարութեամբ ծանօթ է մանաւանդ իւր սեպին: Պարտ անձին համարեցայ նորա համառօտ կենսագրութիւնն ընել: Սա իւր համալուծած օրէն ճշմարտութիւնը սիրելով իւր ժամանակին մեծագոյն մա-սը նուիրեց կարգաւ սորվելու, և կրօ-նական ժողովներու ներկայ գտնուիլ միշտ: Իւր մեծ գրաւունքն ըրած էր կը-րօնական խնդրոց վրայ խորհիլ և խօսիլ:

Անոր բնակարանն էր արդարեւ կրօ-նատեղի, ուր յաճախողներն կը լսէին սովորականէն տարբեր նիւթի, այն է անեղծանելի իրաց վրայ, սովորավայր մը ուր շատեր կը գտնէին բարոյական և նիւթական օգնութիւն:

Էր ճշմարիտ այժեմնիկ մը որոյ յիշա-տակն անշինջ կը մնայ բազմաց մոքին մէջ:

Իւր հիւանդութեան վերջին օրերն ա-ւելի յատակ և եռանդեամբ կը խօսէր իւր մահճին շուրջը գտնուողներուն հետ երկինց և հանդերձեալ կենաց վրայ:

Արդէն գրեթէ իւր բոլոր ունեցածը բարոյական նպատակի համար նուիրած ըլլալով առանց ետին նայելու, իւր սի-րելի Փրկչին պատարաստած երջանիկ բնակարանը փոխուեցաւ, թողլով միայ-նակ իւր բարեպաշտ և ծերունի այրն Ա-ղբասանը Հէքիմեան, որում կարեկից եմք ի սրտէ, և կը մաղթեմք ճշմարիտ միւթարութիւն երկնաւոր Վորմէն:

Վ. Տ. Դ.

Արարիկ, յունվ. 15, 1883

ԾԱՆՈԹՅՈՒՄ

Աւետարանական եկեղեցեաց Բիւթա-նական Միութեան տարեկան ժողովը պի-տի դուրսի ըստ Լատ. մայիս 1ին, ուր-բաթ օրը, առաւօտեան ժամը 5ին, ի կոստանդնուպոլիս:

Ցատկապէս կը խնդրուի եկեղեցեաց պատուարժան հովիւներէ և նուիրակնե-րէ որ ջանան գալ որոշեալ ժամանակին:

Նաեւ սիրով և յարգանք կը հրաւի-րուին Միութեան շրջանին մէջ աշխատող արժանապարգ երէցներ և քարոզիչներ ներկայ գտնուիլ վերոյիշեալ ժողովոյ նիստերուն:

Ի զիմաց գործադիր ժողովոյ Բարաւաղաբ Բիւթանական Միութեան Ա. Կ. ԱՍՏՈՒՐԵԱՆ Կ. պոլիս, մարտ 24, 1883

ՀԱՆԴԵՍ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Մարտ 19 ըստ Յուն. եւ մարտ 31 ըստ Լատ. 1885.

ԱՅԴԱՆՈՍԱՆԻ ՍԱՀՄԱՆԱԳԼԻՈՅԻՆ ԽՆԴԻՐԸ

Անցեալ շաբթու համադուր յայտնեցինք թէ այս խնդրէն ելած պատերազմի ամօրը փարատած էր: Տակաւին կը յուսանք թէ պատերազմը պիտի արգելուի, սակայն երկրիքը բոլորովին պայծառ է: Ներկայ վիճակը միայն զինադադար է, Ռուսիա կը խոստանայ թէ իւր զօրքը իւրեանց ներկայ զինքէն այլ եւս յառաջ չպիտի քաշեն, և Անգլիա եւս նոյն խոստումն կ'ընէ նկատմամբ Աֆղան զօրաց: Բայց Ռուսիոյ խոստումը բացարձակ չէ, այլ կը յաւելու, «եթէ չպատահի տարօրինակ պատճառ, զոր օրինակ, խռովութիւն ի Բէնճէ:» Այս չափաւորիչ պայմանը, յայտ բաղմանց, բոլորովին անարժէք կ'ընէ խոստումը, վասն զի երբ Ռուսիա ուզէ յառաջ խռովուի, դիւրեւ կրնայ գտնել «տարօրինակ պատճառ»ը: Որ և է դիւրեւ կրնայ գիւրաւ բառնալ զինադադարը, վասն զի, որպէս կ'ընէ Սկովիտիական թերթ մը, «Երբ խաղաղութեան պահպանութիւնը կտրուի է կեդրոնական Ասիոյ մի հեռուոր դաւառին մէջ գտնուող Ռուսիայի պաշտօնակալաց և Աֆղան իշխանաց համատեղութենէն և հնազանդութենէն, իւրաց վիճակը չկրնար գոհացուցիչ համարուիլ»: Կարելի է որ ինքանիւնեւ Աֆղանացի փոքր խոմարեք հանգիստին և հրաքանդի մի քանի հարուած փոխանակեն, և այսպէս զիպուածով սկսուած թշնամութիւնը թերեւս դժուար ըլլայ զսպել:

Եւ եթէ այսպիսի դիպուած չպատահի, սոյն երկու ազգի կարող պիտի ըլլան համաձայնել Աֆղանիստանի ճշմարիտ սահմանադրոյն մասին: Եթէ է միջոց յետոյ պահանջէ Ռուսիայուց արդէն դադարեւ երկրին մէկ մասը, ինչպէս հաւանական է թէ պիտի ընէ, և Ռուսիա մերժէ ետ քաշուի, ինչ պիտի ըլլայ հետեւութիւնը:

Անգլիոյ արդէն կը պատրաստուի զըրկել 23,000 զօրաց բանակ մի Բուէթիւն, ի Պելուճիստան, և Ռուսիայուց կողմէն եւս պատերազմի պատրաստութեան ձայն կը լսուի: Անգլիական թերթերէն ոմանք կը կարծեն թէ Ռուսիոյ միակ նըպատակն է չափել ժամանակն և դրամական ակնթիւ մէջ իրաց վիճակը փափուկ կը նկատուի, որպէս յայտնի է արժէթը թոց անկումէն:

Եւ սակայն կը խորհինք թէ ճշմարիտ է այսու ամենայնիւ թէ, երկու տէրութեանց և ոչ մին կը փափաքի պատերազմի: Կ'ըսուի թէ ջարդ ըսած է թէ «Զմեւ կարող ըմբռնել թէ ինչպէս որ և է մէկը իւրաց առեւտրական ներքուստ երազողներն, կարող է երբեք երեւակայել թէ մասաղիթ եւ հրատարակել պատերազմ, նկատելով որ մեր գինուց որ և է յաջողութիւն չէր կարող փոխարինել զոհոյցութիւններն զորս պիտի ստիպուինք ընել:» Մ. Կիէր եւս անտարակոյս կը փափաքի խաղաղութեան, բայց խնդրը այս է թէ պիտի կարողանայ զսպել Ռուսիոյ զինուորական կուսակցութիւնը որ Անգլիոյ դէմ ունի:

ԳԱՂԱՅԻՆ ԸՆԾԱԿԱՆ ՕՐԵՆՔԸ

Գաղիոյ երեսփոխանական ժողովը 99ի դէմ 412 քուէիւք որոշած է որ խորհրդարանի անդամոց ընտրութիւնն կատարուի «ըստ ցանկի»: այսինքն զըրկել եամբ որ կը կոչուի «Բէն-Բէն» րը Լէֆ: Հանրապետութեան տակ ընտրութիւնը ցարգ կը կատարուէին զըրկել եամբ որ կը կոչուի «Բէն-Բէն» րը Լէֆ: Ըստ այս վերջնային իւրաքանչիւր դաւառակ որ իրաւունք ունի ընտրել անդամ խորհրդարանին, կ'ընտրէ իւր երեսփոխանը որ այսպիսեան սակաւաթիւ մարդոցմ ընտրուած կ'ըլլայ: Իսկ ըստ «Բէն-Բէն» րը Լէֆ մեծ դաւառի մը երեսփոխանաց համար ամենուն միանգամայն քուէ կը տրուի, մէկ քուէ յիշուի վրայ մի քանի անուններ միանգամայն զըրկելով: Զոր օրինակ, եթէ Գաղիոյ Նորմանտի դաւառը իրաւունք ունի ընտրել խորհրդարանին անդամաց 20ն, ըստ նախկին դրութեան Նորմանտի պարտէր բաժնուի 20 դաւառակներու որոց իւրաքանչիւրը կ'ընտրէր իւր ներկայացուցիչը, առանց արտաքին միջամտութեան: Նոր կանոնին

տակ ամբողջ դաւառին համար 20 անձինք պիտի ներկայացուին իւր ընտրելի, որոց ոչ մին պիտի ներկայացնէ անոր օր և է մէկ մասը, և ամէնքը միասին քուէի պիտի դրուին: Այս է դրութիւն զոր կամակէթա ի զուր ջանաց մեծանել երկրին օրինաց մէջ: Կը յուսացուի որ այսու պիտի ընտրուին լաւագոյն դաս մը մարդիկ որոց համակրութիւնը պիտի ըլլան առեւել ազգային քան թէ տեղական: Կը յուսացուի նաեւ թէ նախարարութիւնը պաշտպան պիտի ունենայ մեծամասնութիւն մը որոյ կրնայ վստահիլ: Միւս կողմանէ, քայլ մի է այս դէպ ի կեդրոնացում, որ, այդ նկատմամբ, վերտանգուոր է ազատութեան, և մասնաւոր փոքրամասնութիւնը պիտի զըրկուին յատուկ ներկայացուցիչներ ունենալ: Զոր օրինակ, Պանարթիւնը կրնայ ըլլալ որ մեծամասնութիւն կաղմեն բաղում դաւառակներու մէջ, բայց որովհետեւ չունին մեծամասնութիւն որ և է դաւառի մէջ, պիտի մնան առանց ներկայացուցիչ: Սկիզբիւ և յԱմերիկա ընտրութիւնը կը կատարուին «Բէն-Բէն» րը Լէֆ: Զոր օրինակ, զըրկել եամբ, որ կը համարուի տեւի համաձայն այն երկրաց ազատ հաստատութեանց:

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Մասնաւոր նամակի մը մէջ զոր առինք Ագրիանուպոլէս մարտ 23 թուականաւ, կը կարգաւորէ այսպէս. «Շարաթ օրը առաւօտուն յանկարծ գետերը սկսան յորդել և շատ ջուր եկաւ, բայց մինչեւ յաջորդ առաւօտ քաղցրեցաւ մեծ վնաս տալով արտերու և պարտէզներու: Կ'ըսուի թէ հօտեր իրենց հովիւներով կորսուած են, և ուրիշ շատ վնաս եղած է:»

Փետրուարի դէպ ի վերջը օդը շատ մեղմ էր Այալընի կուսակցութեան մէջ, ուստի և շատ տեղիք ծառատուեց և որթք տուին բոլորը, բայց յետոյ, ի ըսկըզբան մարտի ցուրտն յանկարծ վրայ գաղով մեծ վնաս տուաւ այգիներու:

Կ'ըսուի թէ ստաւարակց պարտուց անօրէնութեան կողմանէ պիտի կարգուի մարդ մը որ Բէթիի տնօրէն ժողովին մէջ նստելով դիտողութիւն ընէ այն ընկերութեան գործերուն:

Բուժիչի երկաթուղոյն կցման գիծը չինել յանձն առնող ընկերութեան հիմնական կանոնագիրը Օսմանեան դրամասերանին կողմանէ մատուցուած է չաւարակոց չինութեանց պաշտօնարարին:

Իկոնիոյ դաւառէն ըւր տրուած է ներքին գործոց պաշտօնարարն թէ, իսթանուի կողմերը կաշմակուծ ինկած և անձնուներ տեղացած են սաստիկ յոյժ, որոց նման չեն յիշեր կենդանի մարդիկ: Կ'ըսուի թէ այս պատճառաւ մի բաղանի, մետատան խանութ և ոչ սակաւ տուներ կ'ործանած են, շատ տուներ եւս այնպէս խախտած են որ գրեթէ անբնակելի եղած են, նաեւ շատ ծառեր տապալած են և իսթանուի գետն առած է մեծ ծովակի մը նմանութիւն:

Թեաւագոյնիկի վերջին աշխարհագիրը կը ցուցնէ թէ այդ քաղաքին բնակիչք են 23 000 իսլամը, 13,000 Յայքը, 80,000 Հրէայք, 4,700 Պուլարք, 1,200 Պոհեմիայք, և մի քանի այլ ազգի ժողովուրդք, ընդ ամէնը 128,400 բնակիչ:

Սուեթի և Նորուեկիոյ թաղաւորին երկրորդ և երրորդ որդիքը որ այցելութեան դացած էին Գամաիսիո և Երուսաղէմ, մօտեցաւ Պէյրութէ կ'ըլլալով պիտի քան Կոստանդնուպոլիս: Իսթանբուլի Օսմանեան դեսպանը Գարաճա փաշա յիշեալ իշխանները դիմաւորելու համար եկած է Կոստանդնուպոլիս: Կը յուսացուի թէ Անգլիոյ թագուհւոյն երրորդ որդին, Քոնսթանթինուպոլիս եւս մօտեցաւ քայ Կոստանդնուպոլիս իւր անխնամ հանդերձ, թէպէտ դեռ այս այցելութեան վերաբերեալ պաշտօնական լուր եկած չէ:

Ամերիկայի Միացեալ Նահանգաց նոր նախագահը Կոստանդնուպոլոյ դեսպան անուանած է գոնիլէսին անգամներէն Նիւ Եորքի Մ. Ս. Քոքը: Այս անուանումը պիտի հաստատուի անտարակոյս ծերակուսէն: Մ. Քոքը է քաջ ծանօթ անձ, և եկած է Կոստանդնուպոլիս 4 տարի առաջ:

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Հոնկ Գոնիէ եկած լուրեր կ'իմացնեն թէ ապստամբութիւն մը ծագած է ի Բաշկար: Բաշկար դաւառ է Չինու պե-

տութեան արեւմտեան ծայրը, և անոր գլխաւոր քաղաքը նոյն անունը կը կրէ: Այս դաւառը ապստամբեցաւ Չինացիներէն 1863ին, և Եագուոյ Պէյ անուն ընկի իշխանի մը կառավարութեան տակ մնաց մինչեւ վերստին նուաճեցաւ 1877ին: Չինու մէջ վախ կը զգացուի թէ այս դէպքը վերստին պիտի բանայ Բուճայի խնդիրը: Քուճա, որ նոյն դաւառին մէկ քաղաքն է, ժամանակ մը Ռուսիայուց ձեռքը մընաց, բայց երկար բանակցութիւններէ ետքը Չինացւոց յանձնուեցաւ յամին 1881:

Չինական թղթատարով եկած են մանրամասնութիւնք նկատմամբ Չինական երկու մարտանաւուց ընկղման, զոր յիշեցինք մի քանի շաբաթ առաջ: Չինացիք քանիցս յետո մղած են Գաղիական ծովաւթակիր նաւակներն, բայց Գաղիացիք առաւօտ մը մոտակաղղ առեն կամայ մօտենալով ծովաւթակիր նաւերը ծակած են: Ընկղմեալ նաւուց նաւաստիք մակույկներով ցամաքը հասած են:

Պիլմարգ իշխան Գերմանիոյ Ազգային ժողովոյն մէջ խօսած առեն գոհուեալութեամբ յիշած է այն խօսքեր զորս Մ. Կլաւսթիոն մօտեցաւ խօսեցաւ Անգլիոյ երեսփոխանական ժողովոյն մէջ, և յայտարարած է թէ այդ առեւտրականութիւնը բոլորովին կը բաւեայ թիւրիմացութիւն որ անգլի ունեցած էր նկատմամբ Գերմանիոյ գաղթային աշխարհագրութեան:

Թերեւս բոլոր պարագայք որ կ'աւելցնեն պատերազմի նեղութիւնները օրհնութիւն են, վասն զի առեւել զժամանակ կ'ընեն ազգերը ձեռնարկել պատերազմի: Գաղիա յայտարարեց թէ բրիտնք է պատերազմի պաշար, և թէ հետեւեալէս պիտի գրաւէր զայն եթէ գտնէր Չինական ջուրերու մէջ առեւտուր ընող նաւերու մէջ: Անգլիա հակամէտ էր առարկել այս պահանջին, այս հիմամբ թէ բրիտնք պատերազմի վերաբերեալ նիւթ չէ: Սակայն Պիլմարգ իշխան յայտարարած է թէ Գաղիոյ պահանջը իրաւացի է: Ամենայն ինչ որոյ պատճառով ինք կը տկարացնէ զթշնամին, կրնայ գրաւուիլ և այս կարգէն է բրիտնք, վասն զի եթէ Չինացիք պաշարի սակաւութեան վախ ունենան աւելի դիւրաւ կ'ընկնին:

Մարդքոյի մէջ Սպանիական դրօշին անպատուութիւն, զոր յիշեցինք անցեալ շաբթու, եղած է հետեւեալ կերպիւ: Սպանիական գաղթականութեան մը կառավարիչը Սպանիական դրօշակ կրող նաւակով, յորում կային նաեւ պաշտօնակալ մը, վեց ծովային զինուորք, և թարգման մը, գնաց պահանջել նաւ մի զոր բնիքը գողցած էին: Իւր 300 բնիկ Մաւրիտանացիք զանոնք ընդունեցին ցուպերով և բերերու հարուածներով, և կառավարիչը ստիպուեցաւ ետ քաշուիլ, իւր ընկերակիցներէ չքաղ վիրաւորուած ըլլալով: Մարտի ժողովուրդը մեծ զայրոյթ գգացին, բայց քիչ տարակոյս կայ թէ ինչորք խաղաղութեան պիտի կարգադրուին: Գիտարութիւն մի եւս կար ընդ մէջ Միացեալ Նահանգաց և Մարդքոյի վասն զի երկու Ամերիկացիք բանադրուած էին ի Թանճի, բայց այժմ որոշուած են:

Բարիկէտ հեռագիր մի մարտ 26 թուականով կ'ընէ թէ մարտ 22ին Չինացիք յարձակեցան Նէկրիէ զօրապետին վրայ Լանկստին մօտ: Այն օրը Նէկրիէ զօրապետն եղաւ յաղթող, բայց 23ին ստիպուեցաւ տեղի տալ Չինացւոց բազմութեան պատճառաւ: Գաղիացիք ունեցան 200 մարդ մեռեալ և վիրաւոր: Թէ ինչ պատահեցաւ Գաղիացւոց տեղի տալէն ետքը յայտնի չէ, հուսանական է սակայն թէ Գաղիացիք ապստանեցան Լանկ Սոնի ամրութեանց ետին, և պիտի բռնեն պաշտպանական զինք, մինչեւ Պրիէր տը Լիլ զօրապետին կողմանէ: Դոյ նոր օգնական զօրք: Ամուսան ասթը որ մօտ է կրնայ բաւական դժուարութիւն տալ Գաղիացւոց:

Լոնտոնի Միքէլ Բոյր քաղաքը կ'ընէ թէ Սպանիա, Բորդոկալ և Հոլանտա պիտի մասնակցին Բարիզի միջազգային ժողովին որոյ նպատակն է կարգադրել Սուէզի ջրանցին նաւարկութիւնը:

Միջազգայն իւր շաբաթ օրուան թուոյն մէջ, մարտ 28, գրեթէ երեք սեան մէջ կը խօսի Անգլիոյ զինուորական զօրութեան վրայ: Առ այժմ չունինք ժամանակ ստուգելու այս հաշիւը, չենք տուրակուար որ սակայն թէ զգուշութեամբ

պատրաստուած է: Յարձակողականի համար Անգլիացի դուրս կառավարութիւնն ունի 200,930 հոգիէ բաղկացեալ բանակ մը, և 97,099 հոգի եւս որ կը վերաբերին պահեստի զօրաց, գաղթականութեանց և ուրիշ բանակներու: Այս թուոյն վրայ պէտք է յաւելու նաեւ Հինգ-կաստանի կանոնադր զօրաց բանակը որ կը բաղկանայ 120,000 հոգիէ, և Հինգ-կաստանի զինեալ ոստիկանութիւնը որոյ թիւն է 190,000, ուստի և Անգլիոյ զօրութիւնը կ'ըլլայ ընդ ամէնը 608,739: Կան նաեւ կամաւորներ և ուրիշ գունդեր որոց թիւն է 419,946, որ չեն կըրնար գործածուիլ զուրսեր զրկուելու, բայց կրնան պահպան զօրաց տեղը բռնել Անգլիոյ մէջ և են բաւական ներքին պաշտպանութեան համար:

Նաւային զօրքն այս թուէն դուրս է:

ՎԵՐՋԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Պրիէր տը Լիլ զօրապետը կը հեռագրէ Հաննոյէ մարտ 28ին թէ Չինացիք յարձակեցան Լանկ Սոնի վրայ մեծ լազմութեամբ, և թէ Նէկրիէ զօրապետը որ ծանր վիրաւորուած էր ի սկզբան կուռոյն ստիպուեցաւ պարպել Լանկ Սոն: Պրիէր տը Լիլ զօրապետը կը կեդրոնացունէ իւր զօրութիւնը, և կը յայտարարէ կարող պիտի ըլլայ պաշտպանել գետին ամբողջ Տէլլան: Կը խնդրէ օգնական զօրք որ, ինչպէս կը ծանուցանէ Բարիզի հեռագիրը, պիտի զրկուին:

Պրիէրի Բուսական դեսպանն, Օրլոֆ իշխանը մեռած է կիրակի օր ի Պէրլին:

Գերմանացիք սաստիկ ջնջմունք ըզգացուեցան կիրակի բոլոր Պեդուսոնիսի մէջ և Յունաստանի ուրիշ կողմերը: Վնասը փոքր է, բայց ժողովրդեան ահը՝ մեծ:

Անգլիոյ հասարակաց խորհրդարանը փոքր առաւելութեամբ 50 քուէի հաճեցաւ Անգլիոյ կառավարութեան մասնակցութեան Եգիպտական նոր փոխառութիւնը երաշխաւորելու:

Թագաւորական հրաման մը կը կոչէ ի գէն Անգլիոյ պահեստի զօրքը, կը պատուէրէ նաեւ որ 6 մեծ զրահաւոր նաւ և 17 թիւնաօթիկներ նաւեր պատրաստ ըլլան պատերազմի: Բայց ասոնք զգուշութիւններ են միայն, դժուարութեան խաղաղական լուծումը տակաւին յուսով է:

Սուեթիոյ իշխանը հասան այսօր Կոստանդնուպոլիս:

Ա. Զ. Դ. Ք.

ՆՈՒԱԳԱՆԱԴԵՍ ՅԻՍՏԱԿԻՏԱՐ

Հոգեւոր երգոց նուագահանդէս մը պիտի ըլլայ Աւետարանականաց մատրան մէջ յիւսկիւրատար յառաջիկայ երեքշաբթի երեկոյ (մարտ 19/31), ի ժամ երկու ըստ թրքաց: Բոլոր բարեկամը կը հրաւիրուին ներկայ գտնուիլ:

Առաջիկայ շաբաթ օր, ապրիլ 3, կէս օրէն երկու ժամ առաջ, Տր. Սոմէր-վիլ պիտի քարոզէ ի Պայուլ Հաուզ: Քաղաքը պիտի թարգմանուի թուրքերէն: Որովհետեւ այն օրը Զատիկ նախընթաց շաբաթն է, քարոզը պիտի ունենայ վերաբերութիւն յիշեալ տօնին:

Առաջիկայ կիրակի (մարտ 24) որ է Զատիկ, Բոթֆ. Յակոբոս էֆ. Ճէճիզեան պիտի քարոզէ առաւօտեան ժամը 4ին Լանկա, Աւետարանականաց ժողովարանը: Նոյն օրը երեկոյեան ժամը 8ին պիտի կատարուի Տէրուսական հաղորդութեան պաշտօնը:

ՍՏԱԿԻԳԻՆԵՐԸ

Մարտ 18/30, 1885			
Գոն. (վիպակ) 48. 48 Բուլ. երկ. քաթի 46. 25			
ԳՐԱՄ. Փաժ. Լիւսն 100էն			
Մեքիսիէ	107.	Բուսիոյ բոլ	90. 8
Գալիւ	3500	Նաբոլեոն	87. 24
Մեքալիք	99.	Գրիլից	54. 15
Պեւիլ	402. 35	Անգլ. իրաւ	110. 6
Ալբրիլ	402. 25	Մանք քոթադրա	8. 87

Ամերիկայի միսիոնարաց ընկերութեան կողմէն նմբագիր ձ. Ք. Կիլի

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

ՏԳՈՒԹԻՒՆ Գ. ՊԱՆՏԱՆԵԱՆ (ԱՐԱՄԵՆԸ) Չագմագըլար, Յակոբեան խան, 45